

MEDENÎ USUL HUKUKUNA GİRİŞ

Doç. Dr. Emel HANAĞASI

©Bu doküman eğitim amacıyla hazırlanmış ve öğrenciye verilmiştir.

İzinsiz çoğaltılması ve satılması halinde gerekli cezaî ve hukukî yollara başvurulacaktır.

Medenî

Özel
hukuk
alanında

Usul

Medenî yargıya
dahil
mahkemelerden
birine başvurulması
durumunda,
başvuru (dava
açılması) ile
başlayan süreci
düzenleyen
kuralların tamamı

Hukuku

Kişilere tanınan
hakların ihlali

Hukuki durumların
inkârı

Bir hakkın tespiti

Hukuki durum
yaratılması
amaçlarıyla

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN ANLAMI

- ❑ Bir uyuşmazlıkla ilgili olarak mahkemelere başvurulduğunda mahkemenin bu uyuşmazlığı nasıl çözümleyeceği, ne tür bir yöntem uygulayacağı, usul hukukunun konusunu oluşturur.
- ❑ **Medenî usul hukuku** ise, özel hukuk ilişkilerinden, yani birbiriyle eşit gerçek veya tüzel kişiler arasındaki ilişkilerden kaynaklanan uyuşmazlıkların veya özel hukuka ilişkin bazı malvarlığı veya kişivarlığı işlerinin karara bağlanma yöntemleri ve yollarına ilişkin sistemdir.

Hak

İnkâr veya
ihlâl edilir yahut
Tehlikeye
Düşürülürse

- Uyuşmazlık
- Menfaat
dengesinin
bozulması
- Sosyal barışın
bozulması**

Sosyal Barışın Yeniden Tesisi

Bizzat ihkakı hak

Müeyyideyi hakkın sahibi
uygular

Zayıf olan hakkını alamayabilir
Güçlü aşırıya kaçıp hakkından
fazlasını alabilir

Dolayısıyla sosyal barış daha çok
bozulur

Mahkemeye (devlete) başvurma

Objektif, tarafsız ve
örgütlü bir yapıya
başvurma

Adil, emniyetli ve etkin

Bu görev modern devlet
tarafından üstlenilmiştir

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN AMACI

1. Sübjektif hakların korunması ve gerçekleşmesini sağlamak
2. Objektif hukukun gerçekleşmesini sağlamak
3. Hukuk barışının korunması

Tüm usul hukuklarının ve dolayısı ile medenî usul hukukunun da amacı maddi gerçeğe ulaşmaktır! (Hâkimin davayı aydınlatma yükümü, resen delile başvurulabilen haller, dürüstlük ve doğruyu söyleme yükümü vb.)

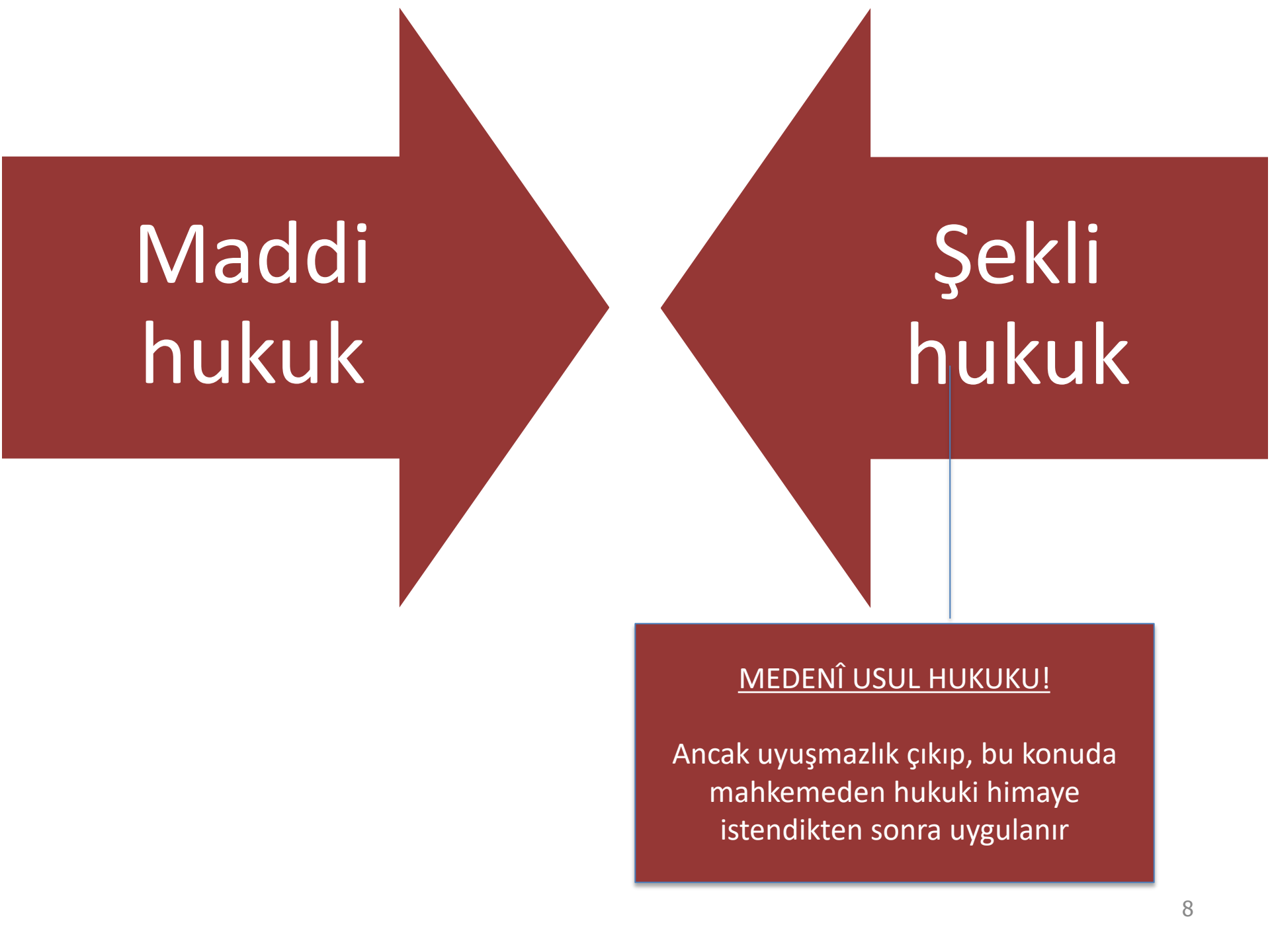
Ayrımın önemi: TMK
m. 5

Özel Hukuk

Medenî
Usûl
Hukukunun
Yeri

Kamu hukuku

Bireysel menfaatleri korumaya
yönelik, kamusal faaliyeti
düzenlemektedir

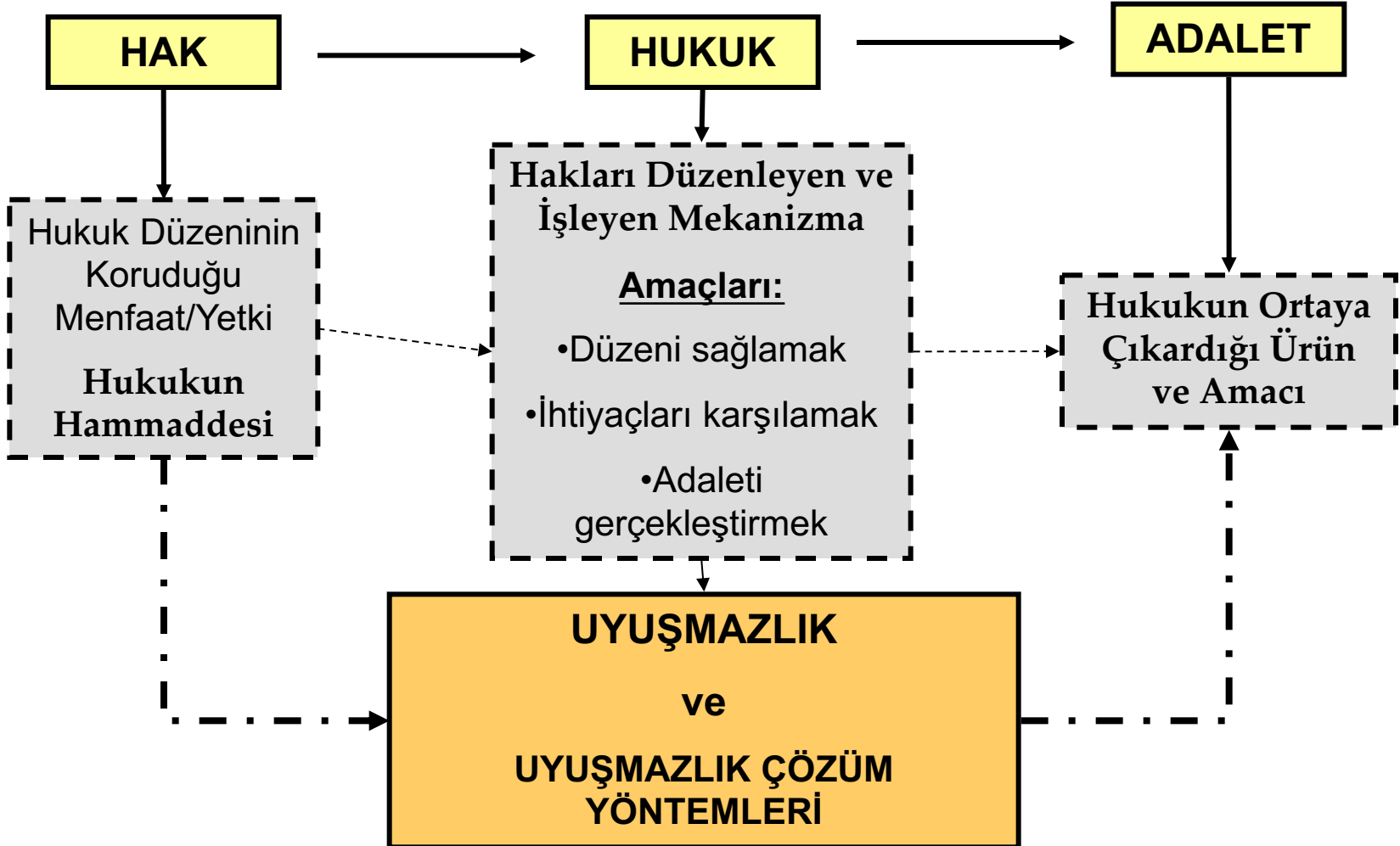
Maddi
hukuk

Şekli
hukuk

MEDENÎ USUL HUKUKU!

Ancak uyuşmazlık çıkıp, bu konuda
mahkemeden hukuki himaye
istendikten sonra uygulanır

HAK/HUKUK/UYUŞMAZLIK/ADALET İLİŞKİSİ

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜM YOLLARI

UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMÜNDE ALTERNATİF YOLLARIN TEMEL FARKI

❑ Yargılama yapılarak uyuşmazlık çözümlenmek istenirse, menfaat dengesi bozulmadan önceki halin tespit edilmesi, bu çerçevede kimin haklı olduğunun belirlenmesi gerekir. Ondan sonra, bozulan denge eski haline getirilmelidir. Bu, *yargısal bir kararla* olur.

❑ Alternatif yollarda, bozulan dengenin, geçmişe bağlı kalarak değil, geleceğe yönelik olarak ve tarafların işbirliği ile tekrar kurulması söz konusudur. Geçmişteki durum önemlidir, ancak mutlak bağlayıcı değildir. Geleceğe yönelik menfaatler ağırlıklı olarak gözetilir. Bu bir yargısal karar değil, tarafların *uzlaştıkları çözümdür*. Taraflar, bunu doğrudan veya üçüncü bir kişinin yardımı ile sağlarlar.

ARABULUCULUĞUN/SULHÜN/UZLAŞMANIN YARGISAL ÇÖZÜME GÖRE YARARLARI

- Daha kısa sürer
- Daha az masraflıdır
- Sonuç, tarafların kontrolündedir
- Geleceğe bakılır, mevcut hukukî durumun değil, menfaatin korunması esastır
- Güvenilirlik ve gizlilik önemlidir; diyaloga dayanır
- Psikolojik ve sosyolojik riski azdır; daha az yeni sorun doğurur
- Tarafların anlaştıkları yöntem ve çözüm tarzı esastır, esnektir
- Anlaşmayla çözülür; iki taraf da kazanır, tarafların sosyal ve ekonomik ilişkileri devam eder

ÇÖZÜM YOLLARINDA İLETİŞİM VE SONUÇTAN MEMNUNİYET

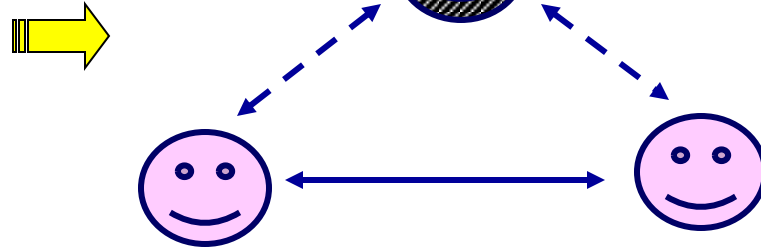
Doğrudan Müzakere

➤ **Kazan - Kazan**

➤ *Doğrudan Tek Yönlü İletişim*

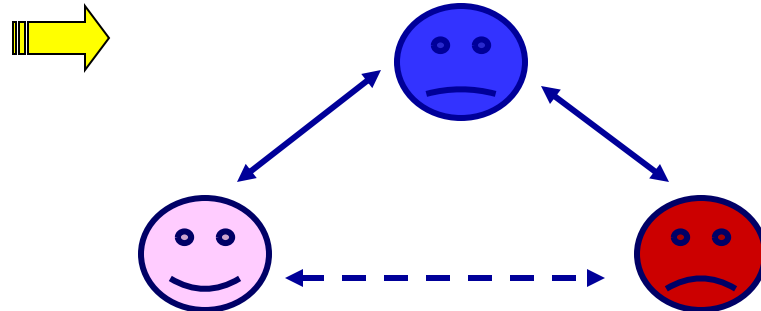
Arabulucu veya Uzlaştırıcı

➤ **Kazan - Kazan**

➤ *Doğrudan Çift Yönlü İletişim*

Üçüncü Kişinin Karar Vermesi

➤ **Kazan – Kaybet (Kaybet-Kaybet)**

➤ *Dolaylı Zayıf İletişim*

HMK, SULH ve ALTERNATİF UYUŞMAZLIK YOLLARINA BAŞVURUYU KOLAYLAŞTIRMIŞ ve İMKÂN TANIMIŞTIR

- ❑ 6100 sayılı HMK, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerini teşvik eden bir usul izlemektedir.**
- ❑ Ön inceleme duruşması sonunda, hâkim, tarafları sulhe veya arabuluculuğa teşvik edecektir (HMK m. 140, 2). Hatta bundan sonuç alınacağı düşünülüyorsa, ön inceleme duruşması bir defaya mahsus ertelenebilecektir. Sulhe veya arabuluculuğa teşvik hâkime bir görev olarak yüklenmiştir.**

- ❑ **Yargı hakkı:** Kendiliğinden hak alma yasağının ve hukuk devleti olmanın bir sonucu olarak, bireylerin hak arama konusundaki talepleri Devlet tarafından hukukî olarak kabul görmeli ve fiilî olarak gerçekleştirilmelidir. Devlet, hakkın dağıtımından kaçınamaz (AY m. 2, 5, 36, 40)!
- ❑ **Hukukî korunma talebi:** Hukukî korunma ihtiyacı içinde bulunan kişi, bu konuda devletten talepte bulunmalıdır. Devlet, özel hukuk alanında ortaya çıkan uyuşmazlığı kural olarak ancak hukukî korunma talebi üzerine yargı organları aracılığı ile çözer.
- ❑ **Adalet (mahkemeye) erişim:** Hak arama yolları, açık ve kullanılabilir olmalıdır.
- ❑ **Etkili/Etkin hukukî koruma:** Devlet, hak arama hürriyetinin etkili bir biçimde kullanılabilmesi için hukukî ve fiilî her türlü tedbiri almalıdır.

1

- **HAK ARAMA ÖZGÜRLÜĞÜ**

- Soyut, genel ve objektif nitelikli herkese tanınmış bulunan yargısal temel hak

2

- **HUKUKİ KORUNMA TALEBİ**

- Hak arama hürriyetinin somutlaşması

3

- **ADALETE (MAHKEMEYE)
ERİŞİM**

- *Hak arama hürriyetinin etkin kullanılması*

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN KAYNAKLARI

● T.C. Anayasası

● 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (1 Ekim 2011)

● *1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (Geçici 3. madde çerçevesinde)*

● Uluslararası sözleşmeler

⊙ **Maddi Kanunlardaki Usule İlişkin Hükümler** (örn: TMK m. 6)

⊙ **Diğer mevzuat**

- ✓ Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
- ✓ Yargıtay Kanunu
- ✓ Avukatlık Kanunu
- ✓ Bilirkişilik Kanunu
- ✓ Harçlar Kanunu
- ✓ Hakimler ve Savcılar Kanunu
- ✓ Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
- ✓ Noterlik Kanunu
- ✓ Tebligat Kanunu
- ✓ Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu
- ✓ Milletlerarası Tahkim Kanunu
- ✓ Diğer Usul Kanunları (örn: İİK; İş Mah. K. ; AMK; TKHK; FİSEK; SMK gibi)

⊙ **Medenî yargılama hukukunu ilgilendiren yönetmelikler:** Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik; Bilirkişilik Yönetmeliği; Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği; Tebligat Kanunu ve Tebligat Kanununun Uygulanması Hakkında Yönetmelik ; Elektronik Tebligat Yönetmeliği; Tüketici Hakem Heyetleri Yönetmeliği; Tüketici Hakem Heyeti Raportörlüğü Yönetmeliği; Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik

⊙ **Yargıtay Kararları**

⊙ **Doktrin**

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN YER İTİBARIYLA UYGULANMASI

(Yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlık Türk Mahkemeleri önünde görüldüğünde usul hukuku meselelerine hangi ülke hukuku uygulanır?)

Usul kuralları, **mahkemenin hukukuna (*lex fori*)**
tâbidir.

Hâkim, maddî hukuk bakımından **uyuşmazlığa** hakkın doğduğu yer hukukunu (*lex causae*) uygulasa da, uyuşmazlığın çözüm yöntemi bakımından yargılamada kendi ülkesindeki usul kurallarını uygulayacaktır.

İspat kuralları bakımından, kural olarak *lex fori* uygulanır. Bununla birlikte, hukuki işlem nerede ve hangi ülkenin maddî kanunlarına göre yapılmışsa, bu konuda gösterilecek (caiz) deliller de **işlemin yapıldığı yer kanununa tâbidir: *Locus legit actum*!**

Lex fori prensibinin istisnaları

Dava takip yetkisi!?

Taraf ve dava ehliyeti

- İlgilinin milli hukukuna tabidir
- İstisnası: işlem güvenliği, lex fori

İspat Yükü

- Maddi hukuk karakterli! (TMK m. 6, HMK m. 190)
Lex causae

Tanıkla ispat yasağı

- Locus regit actum
- Delillerin kabul edilebilirliği, ileri sürülmesi, takdiri
lex fori

MEDENÎ USUL HUKUKUNUN ZAMAN İTİBARI İLE UYGULANMASI

- Kural olarak, usul kuralları kural olarak derhal uygulanır (m. 448).
- Açık bir düzenleme varsa, ona uyulur (geçiş hükümleri).
- Uyuşmazlığın değil, davanın açıldığı tarih önemlidir.
- Usul işlemlerinin tamamlanmışsa kural olarak etkilenmez.

«m. 448- (1) Bu Kanun hükümleri, tamamlanmış (usul) işlemleri etkilememek kaydıyla derhâl uygulanır.»

1 Ekim 2011 den önce
açılan ve tamamlanmış olan
işlemler geçerliliklerinin
koruyacak ve yeni Kanun' a
(HMK) göre
tekrarlanmayacaktır.

1 Ekim 2011' den sonra
açılan davalar için
HMK' nun hükümleri
uygulanacaktır.

01. 10. 2011

1 Ekim' den önce açılan ve devam eden davalarda 1 Ekim
2011' den sonra yapılacak yeni işlemlerde yeni Kanun (HMK)
hükümleri uygulanacaktır

Bu hükme göre 1 Ekim 2011 den önce açılmış ve tamamlanmış olan usul işlemleri geçerliliklerini koruyacak bu işlemlerin HMK'na göre tekrarlanması söz konusu olmayacaktır. Ancak 1 Ekim 2011' den sonra yapılacak yeni işlemler HMK hükümlerine göre yapılacaktır. Örneğin, henüz dilekçeler aşaması bitmiş olan bir davada HMK' na göre ön inceleme yapıldıktan sonra tahkikat yeni hükümlere göre yürütülecektir. Bilirkişi incelemesi, tanık dinlenilmesi HMK' na tabi olacaktır. Bunun gibi 1 Ekim 2011'den sonra temyiz incelemesi sonunda bozulan hükme yerel mahkeme uyarınca yeniden yapılacak tahkikatta yeni işlemlere HMK hükümleri uygulanacaktır.

➤ **PARASAL SINIRLAR BAKIMINDAN:**

«**GEÇİCİ MADDE 1-** (2) Bu Kanunun, senetle ispat, istinaf ve temyiz ile temyizde duruşma yapılmasına ilişkin parasal sınırlarla ilgili hükümleri Kanunun yürürlüğe girmesinden önceki tarihte açılmış olan dava ve işlerde uygulanmaz.»

➤ **ESKİ KANUN DÖNEMİNDE DÜZENLENMİŞ SENETLER BAKIMINDAN:**

«**GEÇİCİ MADDE 2-** (1) 1086 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu dönemde usulüne uygun olarak düzenlenmiş bulunan senetler, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra da geçerliliklerini korur.»

➤ KANUN YOLLARI BAKIMINDAN:

- «**GEÇİCİ MADDE 3-** (1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazete’de ilan edilecek göreve **başlama tarihine kadar**, 1086 sayılı Kanunun temyize ilişkin yürürlükteki hükümlerinin uygulanmasına devam olunur.

(2) **Bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihinden önce verilen kararlar hakkında**, kesinleşinceye kadar 1086 sayılı Kanunun 26/9/2004 tarihli ve 5236 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten önceki 427 ilâ 444 üncü madde hükümlerinin uygulanmasına devam olunur. Bu kararlara ilişkin dosyalar bölge adliye mahkemelerine gönderilemez.

(3) Bu Kanunda bölge adliye mahkemelerine görev verilen hallerde bu mahkemelerin **göreve başlama tarihine kadar** 1086 sayılı Kanunun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır.»

MEDENÎ USUL HUKUKU KURALLARININ YORUMLANMASI

- ❑ **Lafzi Yorum:** Usul kurallarında şekil önemli olduğu için asıl yorum lafzi yorumdur.
- ❑ Kanun koyucunun **amacın araştırılması** (gerekçe – özellikle yeni kanunlar açısından çok önemlidir)
- ❑ **T.C. Anayasası'ndaki temel ilkeler göz önüne alınmalıdır.**
- ❑ **Medeni usul hukukuna hakim olan ilkeler** (HMK m. 24 – 33) göz önünde bulundurulmalıdır
 - ✓ Tasarruf İlkesi
 - ✓ Taraflarca Getirilme İlkesi
 - ✓ Taleple Bağlılık İlkesi
 - ✓ Hukuki Dinlenilme Hakkı
 - ✓ Aleniyet İlkesi
 - ✓ Dürüst Davranma Ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü
 - ✓ Usul Ekonomisi İlkesi
 - ✓ Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi
 - ✓ Yargılamayı Hakimin Sevk Ve İdare Etmesi Esası
 - ✓ Hakimin Hukuku Resen Uygulaması İlkesi